

SLOVNĚDRUHOVÉ KONTINUUM

Miloslav Vondráček

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení gramatiky, oddělení současné
lexikologie a lexikografie;
Slezská univerzita v Opavě, Fakulta přírodovědecko-filozofická

Rozšířená, upravená a opravená verze

KRITÉRIA SLOVNĚDRUHOVÉ KLASIFIKACE

kritérium významové (obsahově-sémantické)

kritérium syntaktické (textově funkční)

kritérium morfologické (formální)

Charles William Morris - aspekty znaku: sémantický
syntaktický
pragmatický

KONTINUUM JMÉNO : NEJMÉNO

+jméno ±jméno -jméno ≈ -nejméno ±nejméno +nejméno

člověk . . . člověče čoveče čoeče čéče
strom . . . strmění strmět strměl strmí
shledání na šťastnou shledanou . na shledanou nashledanou, nashle

(pomezí: slovesné tvary s funkcemi jmen, prepozicionalizující se substantiva ap.)

RECIPROCITA

ŠIROCE POJATÉHO PARTICIPANTU A PARTICIPATA

+substantivum

+verbum

Lípa kvete.

±substantivum

±verbum

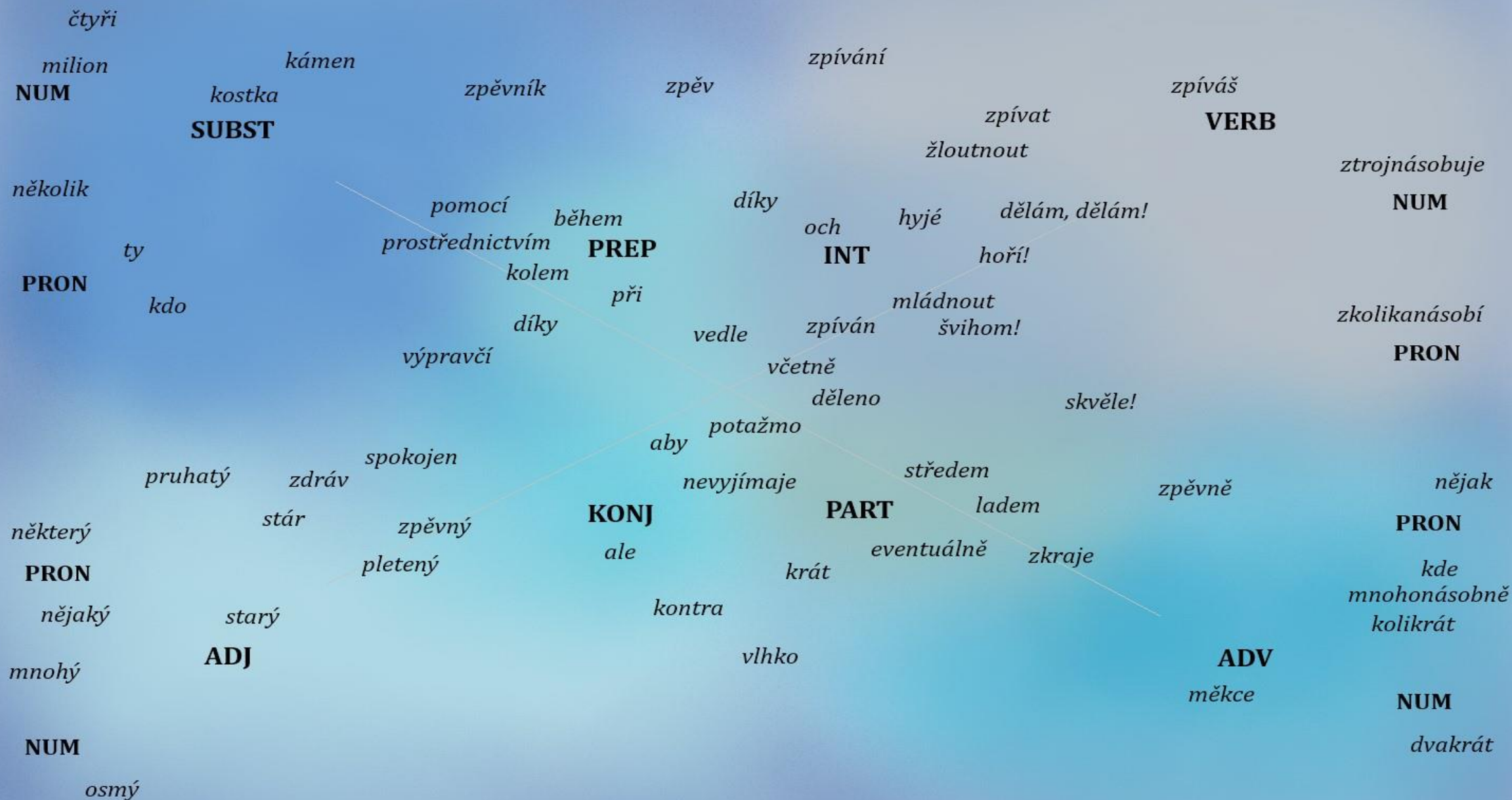
Kvetení je opožděno.

(nominalizace) *Opoždění květu*

Jinak vyjádřeno:

substantivum . spíše jméno, spíše neverbum . . . spíše verbum, spíše nejmeno . . verbum

lípa květ kvetoucí kvést . . kvetla kvete

hnízdění

hnízdít (3. j., 3. mn. -dí, rozk. -di, čin. -dil, podst. jm. -dění) sloveso nedokonavé

1. (kdo hnízdí kde) (o ptácích a jiných zvířatech) **stavět si, mít hnízdo** 1 (úkryt): *Datel **hnízdí** v dutinách stromů.; Kromě komínů **hnízdí** čápi s oblibou na sloupech elektrického vedení a na střechách.; Kvíčaly **hnízdí** v celých koloniích.; Domácí včely **hnízdí** v úlech.; Ve sklepení **hnízdí** chránění netopýři.; přen. V mé paměti **hnízdí** dávné vůně, pocity a často i takové detaily, které ostatní ani nezaznamenali.* jsou usazeny, přítomny

2. (kdo hnízdí {kdy; jak často}) (o ptácích) **snášet vejce do hnízda a vysedět v něm mláděta**: *Špačkové **hnízdí** v dubnu a květnu a oba rodiče se při sezení na vejcích střídají.; V teplých oblastech **hnízdí** vlaštovky dvakrát i třikrát do roka, na severu stihnou vyvést mladé jednou.; Pokud teplo vydrží až do konce měsíce, sovy nebo hrdličky mohou předčasně **hnízdít**.; Čím více samic současně **hnízdí**, tím více je potenciálních hostitelů pro parazity.;* podst.jm. *doba / období hnízdění*

Kauza: samostatné heslo, nebo pod verbum? Analogie: *bydlení* ? – spíše ne; **svítání** ??

hnízdění

SSČ

hnízdít ned. (o ptácích)

1. mít hnízdo: pod střechou hnízdí vlaštovky

2. snášet vejce a vysedět mláďata: špaček hnízdí dvakrát do roka;

hnízdění, -í s: doba hnízdění

hnízdění

1. (u ptáků) rozmnožování spojené se stavbou hnízda a s péčí o snesená vejce a vylíhnutá mláďata *období rozmnožování spojeného se stavbou hnízda... (??)*

doba / období hnízdění; hnízdění ptáků / ptactva; sledování průběhu hnízdění prostřednictvím kamer; Česká společnost ornitologická za pomoci mnoha dobrovolníků monitoruje úspěšnost hnízdění čápů bílých.; Husa velká začíná velmi brzy s hnízděním, a tak již v březnu můžeme najít hnízdo s vejci.

Analogie: svítání – doba blížícího se východu slunce (??)

hnízdění

Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*) je druh ptáka z řádu pěvců a čeledi lejskovitých, hnízdící v severozápadní Africe, Evropě a Asii východně až po střední Čínu. [...]

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Rehek_dom%C3%A1c%C3%AD)

Za upozornění na mylnou volbu obrázku děkuji panu doc. Mgr. Robertu Adamovi, Ph.D.

(Následná zmínka o omylu v určení samičího pohlaví morčete měla mít tento smysl: Strukturalistický axiom – kontext monosémizuje. Až přítomnost jiného morčete (samičky) pomohla vyjasnit, že mé morče samička není.

eventuálně

SSJČ

eventuální (méně vhodně eventuelní) příd. (z lat.) závislý na nejisté, ale možné události; případný, možný: *jiné e. řešení; být připraven na e. ztrátu; e. konflikt;*

→ přísl. *eventuálně* třeba, možná, nebo, popřípadě: *přijdu v pět hodin, e. o něco později; tato cena, e. i větší, by vyhovovala;*

→ podst. *eventuálnost*, -i ž. *eventualita*

eventuálně

ASSČ

eventuálně částice

1. vyjadřuje zdrženlivý postoj mluvčího vzhledem k závislosti obsahu věty nebo její části na dalších okolnostech; syn. případně, popřípadě:

*Radní budou zvažovat, o které pozemky **eventuálně** projeví zájem.; Ředitelka oznámila, že dává funkci **eventuálně** k dispozici.; Krizový scénář by mohl **eventuálně** platit od března.; Mohl bych se k vám objednat? **Eventuálně** budu potřebovat nějaké doporučení?;*

2. ve funkci spojky souřadící

připojuje větný člen nebo větu, které mohou v závislosti na dalších okolnostech platit místo předcházejícího členu nebo věty nebo zároveň s nimi, nebo, anebo, nebo i; syn. případně, popřípadě:

*Myslivci prohlédnou posedy a opraví je, **eventuálně** vymění.; Řada důležitých jednání byla vedena pouze po telefonu, **eventuálně** mailem.; Salát dochutíte čerstvě mletým pepřem, eventuálně jiným vhodným kořením.*

eventuálně

(ASSČ)

eventuálně příslovce

1. způsobem zohledňujícím okolnosti děje nebo stavu; syn. případně, popřípadě

Popření pohledávky co do výše nebo pořadí lze uplatnit též jen eventuálně.; Navrhl kombinovat ekonomický tlak a další opatření a jen eventuálně pak sáhnout k leteckým útokům.

Doplněno:

Jejich učitel a dirigent neuvádí výkon orchestru obsáhlou řečí jen pro eventuálně neznalé publikum.

metajazykové užití: *Vezměme si jako příklad anglické slovo eventually podobající se českému eventuálně. „Your proposal will eventually be approved“ česky znamená „Váš návrh bude nakonec schválen“, snadno bychom si však mohli myslet, že bude schválen pouze eventuálně, tedy možná, případně, jen za určitých okolností ...*